

TIHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

**Engelsiz Yaşam Fuarı
&
Farkındalık Zirvesi**

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

• İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla ulusal ve uluslararası düzeyde çok sayıda kurumsal yapılanmalar öngörülmüştür. Bu kurumsal yapılardan birisini de Birleşmiş Milletlerin (BM) teşvik etmesiyle 2. Dünya Savaşı'nı takip eden dönemde kurulmaya başlanan ve özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde yaygınlık kazanmaya başlayan "ulusal insan hakları kurumları" olarak adlandırılan yapılar oluşturmaktadır. Ulusal insan hakları kurumları, yerel düzeyde insan hakları gereksinimlerini tespit ederek sorunlu alanlara ilişkin 'iyileştirici' etki meydana getirmek amacıyla tasarlanmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde ulusal insan hakları kurumlarını oluşturmada özellikle Paris Prensipleri (1993) ile Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı'nın (1993) kurucu bir işlevi bulunmaktadır.

• 6701 sayılı TİHEK Kanunu'nun 'Kurumun görevleri' başlıklı 9'uncu maddesine göre "İnsan haklarının korunmasına, geliştirilmesine, ayrımcılığın önlenmesine ve ihlallerin giderilmesine yönelik çalışmalar yapmak" ve "İnsan haklarının korunması ve ayrımcılıkla mücadele kapsamında faaliyet yürüten kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, meslek kuruluşları ve üniversitelerle işbirliği yapmak" Kurumun görevleri arasında sayılmaktadır.

İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi,

Ayrımcılıkla Mücadele

ve İşkence ve Kötü

Muameleyle Etkin Mücadele Etme

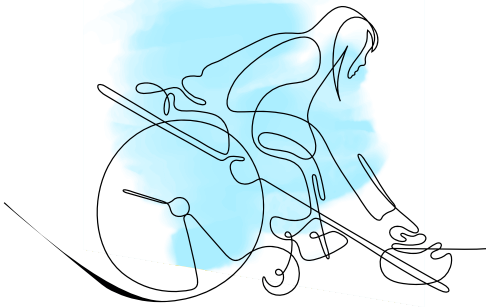
TİHEK'İN GÖREV ALANI VE ENGELLİ HAKLARINA İLİŞKİN MEVZUATIN İLGİLİ HÜKÜMLERİ

• Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Kanun önünde eşitlik" başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir:

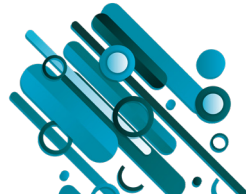
"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (...)" (Ek fıkra: 7/5/2010-5982/1 md.)

Çocuklar, yaşlılar, özürllüer, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

• Anayasa'nın "Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi" başlıklı 42'nci maddesine göre: "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. (...)"

• Ulusal insan hakları kurumu olarak kurumsal yapısına kavuşturulan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 'insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, ayrımcılıkla mücadele ve işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etme' alanlarında faaliyet göstermektedir. TİHEK, eşitlik ve insan hakları kurumu olmasının yanı sıra 'ulusal önleme mekanizması' görevini de haiz bir kurum olarak yasal görev ve yetkilerini icra etmektedir. TİHEK'in insan haklarının korunması ve geliştirilmesi misyonu çerçevesinde çok sayıda görevi bulunmaktadır.

f) Makul düzenleme yapmama. g) Taciz. ğ) Varsayılan temele dayalı ayrımcılık.” olarak sıralanmıştır.

Engellilerin

eğitim alması,

Engellenemez!

• 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’un “Eğitim” başlıklı 15’inci maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelliler, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, yaşadıkları çevrede bütüleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılır.”

• 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu’nun “Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı” başlıklı 3’üncü maddesi şöyledir:

“(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir.

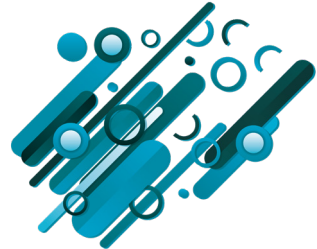
(2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır.

(3) Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. (...)”

• 6701 sayılı Kanun’un “Ayrımcılık türleri” başlıklı 4’üncü maddesinin birinci fıkrasında, ayrımcılık türleri “a) Ayrı tutma. b) Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatları uygulama. c) Çoklu ayrımcılık. ç) Doğrudan ayrımcılık. d) Dolaylı ayrımcılık. e) İşyerinde yıldırma.

• 6701 sayılı Kanun’un “Tanımlar” başlıklı 2’inci maddesinin (d) bendine göre doğrudan ayrımcılık; “Bir gerçek veya tüzel kişinin, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını bu Kanun’da sayılan ayrımcılık temellerine dayanılarak engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muameleyi” ifade eder.

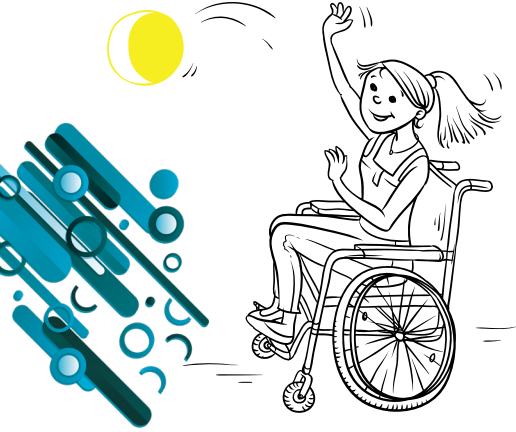
• 6701 sayılı Kanun’un “Ayrımcılık yasağının kapsamı” başlıklı 5’inci maddesinin birinci fıkrası şöyledir: “Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar.”

• 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde Kurumun, "Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek"le görevli olduğu düzenlenmiştir.

ENGELLİ BİREYLERİN HAKLARI

• Küresel ölçekte en yaygın ve savunmasız gruplar arasında engelli bireyler yer almaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre, engelli bireyler dünyanın toplam nüfusunun %15'ine karşılık gelmekte ve bir milyardan fazla kişi bir tür engellilikle yaşamını idame ettirmektedir.

• DSÖ tarafından gerçekleştirilen Dünya Sağlık Araştırması'na (World Health Survey) göre, engelli bireylerin diğer bireylerle kıyaslandığında sağlık tesisi bulma noktasında iki kat, sağlık hizmetlerine erişim açısından üç kat, sağlık tesislerinde kötü muameleye maruz kalması yönüyle dört kat daha dezavantajlı konumda olduğu ve engelli bireylerin yarısının sağlık hizmeti ücretlerini karşılayamayacak durumda bulunduğu kaydedilmektedir. Öyle ki BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin 25'inci maddesi, engelli bireylerin ayrımcılığa uğramadan en yüksek sağlık hizmeti standardına ulaşma hakkını güçlendirme amacı taşımaktadır. Ancak çok az ülke engelli bireyler için yeterli kalitede hizmet sunmaktadır.

• Engellilik, günümüzde bir insan hakları meselesi olarak kabul edilmektedir. Engelli bireylerin haklarını insan hakları hukukunun ayrılmaz bir parçası olarak değerlendiren ve bu bireylerin toplumsal yaşamın tüm alanlarına ayrımcılığa uğramaksızın ve diğer bireylerle eşit katılımlarının sağlanmasını benimseyen yaklaşım, ulusal ve uluslararası politika ve uygulamalara yön vermektedir. Engelli bireylerin talepleri ve hak temelli mücadeleleri ile "engelliliğin bir insan hakları meselesi olduğu" küresel ölçekte kabul edilen bir yaklaşım haline gelmiştir.

• Artık engelli bireyler kendileri hakkında başkaları tarafından karar verilen, koruma ve yardıma muhtaç bireyler olarak görülme yerine kendi yaşamları üzerinde yetki ve karar sahibi "hak özneleri özerk bireyler" olarak kabul edilmektedir.

• Sosyal bir devlet olmanın gereği olarak Türkiye, son yıllarda engelli haklarının korunması ve geliştirilmesi adına birçok norm ve mekanizmayı hayata geçirmiştir. Bu konudaki evrensel normlara taraf olunmuş (Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme ve İhtiyari Protokol), ayrıca ulusal düzeyde anayasa ve kanunlar başta olmak üzere konuyla birçok norm kabul ya da revize edilmiştir. Türkiye'nin bu konudaki gayretleri Engelli Hakları Komitesi tarafından da takdirle karşılanmıştır.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kurumsal Web Sitesi

Link: www.tihek.gov.tr

ENGELLİ HAKLARINA İLİŞKİN YAYINLAR

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna Bireysel Başvuru Rehberi

Link: https://www.tihek.gov.tr/upload/file_editor/2021/08/1629465532.pdf

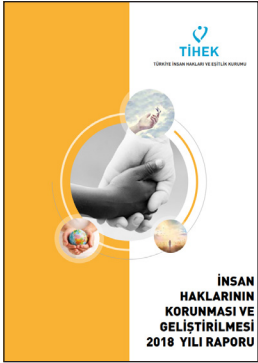
Ulusal Hak Arama Mekanizmaları Rehberi

Link: https://www.tihek.gov.tr/upload/file_editor/2022/07/1657206748.pdf

İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi 2018 Yılı Raporu

Link: https://www.tihek.gov.tr/upload/file_editor/2019/2018_insan_haklar%C4%B1_raporu.pdf

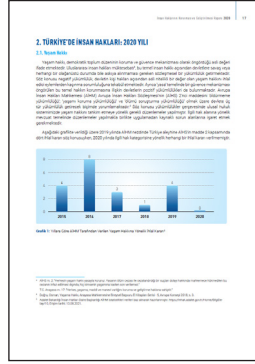
İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi 2019 Yılı Raporu

Link: https://www.tihek.gov.tr/upload/file_editor/2020/12/1608249600.pdf

İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi 2020 Yılı Raporu

Link: https://www.tihek.gov.tr/upload/file_editor/2022/02/1644846431.pdf

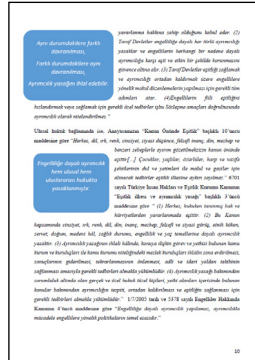
Koronavirüs Salgınında Engelli Hakları Çalıştayı Kitabı

Link: https://www.tihek.gov.tr/upload/file_editor/2022/06/1655301938.pdf

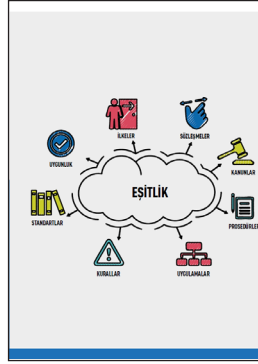
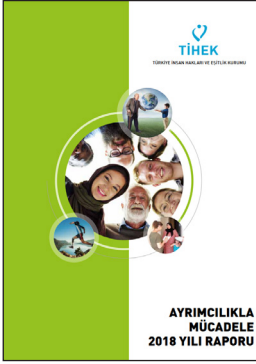
Otizmlü Çocukların Eğitim Hakkı ve Ayrımcılık Yasağı Raporu

Link: https://www.tihek.gov.tr/upload/file_editor/2020/04/1585822889.pdf

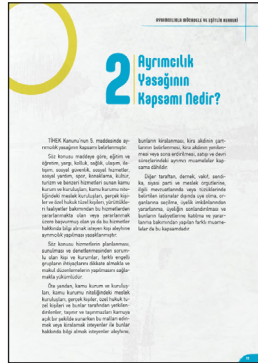
Ayrımcılıkla Mücadele 2018 Yılı Raporu

Link: https://www.tihek.gov.tr/upload/file_editor/2019/2018_ayr%C4%B1mc%C4%B1m%C4%B1k%C4%B1kla_m%C3%BCcadele_raporu.pdf

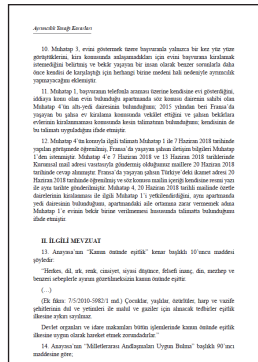
Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Rehberi

Link: <https://www.tihek.gov.tr/upload/pdf/ayrimcilikla-mucadele-ve-esitlik-rehberi/>

Ayrımcılık Yasası Kararları 2018-2020 Kitabı

Link: https://www.tihek.gov.tr/upload/file_editor/2022/02/1645712182.pdf

4) 2021/253 sayılı Karar

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından basılı eserlerin elektronik kopyalarının derlenerek görme engellilerin hizmetine sunulmaması ile görme engelli bireylerin kültürel yaşama katılım hakkını kullanmada erişilebilirliğin sağlanmamasının ayrımcılık yasağını ihlal ettiğine karar verilmiştir.

Link: https://www.tihkek.gov.tr/upload/file_editor/2021/11/1638019212.pdf

5) 2022/385 sayılı Karar

Başvuranın epilepsi rahatsızlığı bulunan ve %90 görme engeli olan 3. Sınıf öğrencisi oğlunun öğrenim gördüğü özel eğitim sınıfının kapatılmasının, ihtiyaçlarına uygun makul düzenlemelerin değerlendirilmemesi nedeniyle engellilik temelinde ayrımcılık yasağını ihlal ettiği kanaatine varılmıştır.

Link: https://www.tihkek.gov.tr/upload/file_editor/2022/09/1662633426.pdf

6) 2022/433 sayılı Karar

Sürücü belgesini yenilemek isteyen ve Arnold Chiari (beyin sarkması) rahatsızlığına sahip engelli bir birey olan başvuran hakkında "Sürücü Adayları ve Sürücülerde Aranacak Sağlık Şartları ile Muayenelerine Dair Yönetmelik" hükümlerince "sürücü olamaz" şeklinde tesis edilen rapora itiraz sürecinde yapılan işlemlerde, başvuranın fiziksel yeterliliğini bütünüyle ortaya koymada yetersiz kaldığı, engelli bireylerin tek tiplendirilmesi riskine karşı kişinin makul düzenleme ihtiyacının gözlemlenmediği gerekçesiyle ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Link: https://www.tihkek.gov.tr/upload/file_editor/2022/10/1667219582.pdf

7) 2022/434 sayılı Karar

Disleksi (özel/özellik öğrenim güçlüğü) ve dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEBH) hastalığı nedeniyle engelli olan başvuranın öğrencisi olduğu Anadolu Üniversitesinde dönem sonu sınavlarında başvuranın durumuna özel herhangi bir düzenleme yapılmamasının makul düzenleme yapmama türünde ayrımcılık yasağını ihlal ettiğine karar verilmiştir.

Link: https://www.tihkek.gov.tr/upload/file_editor/2022/10/1667219645.pdf

8) 2022/487 sayılı Karar

Görme engelli bireylerin noterliklerde yapacağı işlemlerde tanık bulundurulmasının ancak görme engellinin talepte bulunması halinde gerektiği hususu ilgili kanunda açıkça düzenlenmiş olmasına rağmen görme engellilerin yapacağı “düzenleme” şeklindeki işlemlerde tanık bulundurulmasının uygulamada bir zorunluluk olarak dayatılmasının okuma yazma bilen, imza atabilen görme engellilere yönelik farklı muamelenin makul ve meşru bir nedene dayanmadığı, farklı muameleye tabi tutulan görme engelli bireye aşırı ve olağanın ötesinde bir külfet yüklediği gerekçeleriyle eşitlik ilkesinin ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Link: https://www.tihek.gov.tr/upload/file_editor/2022/08/1659789466.pdf

9) 2022/489 sayılı Karar

Milli Eğitim Bakanlığının “Kolaylaştırıcı Kişi” konulu resmi yazısı kapsamında sadece Otizm Spektrum Bozukluğu tanılı öğrencilere kolaylaştırıcı kişiden faydalanma hakkı verilmesinin, özel gereksinimli öğrenciler arasında engellilik temelinde doğrudan ayrımcılık oluşturduğu gerekçesiyle MEB hakkında 5.000 TL idari para cezası uygulanması; 6701 sayılı Kanun’un 25’inci maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca idari para cezasının uyarı cezasına dönüştürülmesi kararlaştırılmıştır.

Link: https://www.tihek.gov.tr/upload/file_editor/2022/10/1666869200.pdf

Yayın ve karar linklerinin yer aldığı belgeye erişmek için lütfen karekodu okutunuz.

TIHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

Yüksel Caddesi No:23 06650 Kızılay/ANKARA

Tel: +90 312 422 78 00

www.tihek.gov.tr

/tihekkurumsal

/tihek_kurumsal

/tihekkurumsal

/tihekkurumsal